

Epidemiologische situatie COVID-19 in Nederland

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu - RIVM 11 mei 2020, 10:00

Samenvatting

Tot en met 11 mei 10:00 uur zijn er in Nederland in totaal 42788 COVID-19 patiënten gemeld aan het RIVM. Van alle gemelde patiënten is de helft 60 jaar of ouder. Tot nu toe zijn 11343 van de gemelde patiënten opgenomen in het ziekenhuis en 5456 overleden. De helft van de opgenomen patiënten is 69 jaar of ouder, bij de overleden patiënten was de helft 82 jaar of ouder.

Uitleg over Surveillance van COVID-19 patiënten in Nederland

Door middel van surveillance houdt het RIVM zicht op de verspreiding van COVID-19 in Nederland. Via een samenwerking tussen artsen, laboratoria en de GGD'en wordt informatie verzameld over personen (patiënten) met een positieve COVID-19 testuitslag. In het begin van de COVID-19 epidemie in Nederland werden naast mensen met klachten ook mensen die contact hadden gehad met COVID-19 patiënten getest. Sindsdien is het testbeleid geleidelijk veranderd. Momenteel worden voornamelijk patiënten uit medische risicogroepen, zorgmedewerkers, en personeel in het primaire onderwijs en kinderopvang getest. Dit testbeleid wordt verder uitgebreid naarmate de landelijke maatregelen versoepeld worden. Omdat niet alle COVID-19 patiënten getest worden, zullen de werkelijke aantallen in Nederland hoger zijn dan de aantallen in deze rapportage. Aan het RIVM wordt niet gemeld wie hersteld is van COVID-19.

Weergave van grafieken

In de grafieken wordt in geel weergegeven wat de veranderingen ten opzichte van de voorgaande dag zijn in aantallen aan het RIVM gemelde patiënten. Soms worden meldingen van GGD aan RIVM een dag of enkele dagen later gedaan dan de dag dat de patiënt bij de GGD wordt gemeld.

Wijziging rapportage ziekenhuisopname

Nu de reguliere zorg steeds meer wordt opgestart, worden ook mensen die om andere redenen dan COVID-19 in het ziekenhuis worden opgenomen getest op het nieuwe coronavirus. Dit wordt gedaan om verspreiding van dit virus binnen het Sinds 1 mei wordt daarom bij meldingen van ziekenhuis tegen te gaan. ziekenhuisopnames door de GGD aan het RIVM nagevraagd of de ziekenhuisopname vanwege COVID-19 was of om een andere reden. Vanaf 8 mei geven we in de rapportages van de ziekenhuisopnames sinds 1 mei alleen opnames weer waarbij niet is aangegeven dat de opname om een andere reden was. Dit doen we zodat het aantal in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten een zo goed mogelijke indicator blijft van de epidemie. Dit geeft namelijk weer hoeveel mensen ernstig ziek zijn door COVID-19. Patiënten die om een andere reden ziekenhuiszorg nodig hebben en ook COVID-19 blijken te hebben, worden uiteraard wel meegenomen in het totaal aantal meldingen.

COVID-19 meldingen aan de GGD'en

Tabel 1. Aantal gemelde COVID-19 patiënten, aantal in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten en aantal overleden COVID-19 patiënten 1

"Nieuwe meldingen" zijn meldingen die tussen 10 mei 10:01 en 11 mei 10:00 aan het RIVM zijn gemeld. In de grafieken hieronder zijn deze meldingen weergegeven in geel.

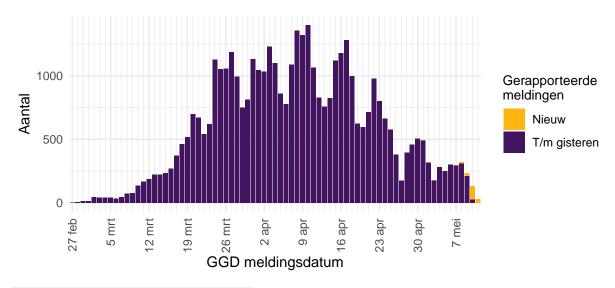
"Gecorrigeerd" zijn meldingen die gewist of herzien zijn tussen 10 mei 10:01 en 11 mei 10:00.

"Verschil met gisteren" toont het verschil tussen de cumulatieve meldingen tot en met vandaag 11 mei 10:00 ten opzichte van gisteren 10 mei 10:00². Behalve dat we nieuwe meldingen ontvangen, worden eerdere meldingen soms aangepast; de aantallen meldingen per dag kunnen daardoor variëren.

Gezondheidsstatus	Aantal	%	Nieuwe meldingen	Gecorrigeerd	Verschil met gisteren
Totaal gemeld	42788		180	-19	161
Ziekenhuisopname	11343	26.5	37	-1	36
Overleden	5456	12.8	17	-1	16

Figuur 1. Aantal bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten, naar meldingsdatum

Meldingen aan het RIVM tot en met 10 mei 10:00 uur zijn weergegeven in paars. Meldingen van 10 mei 10:01 uur tot en met 11 mei 10:00 uur zijn weergegeven in geel. Uit controles blijkt soms dat enkele meldingen niet kloppen, waardoor de aantallen meldingen van eerdere dagen aangepast kunnen zijn.

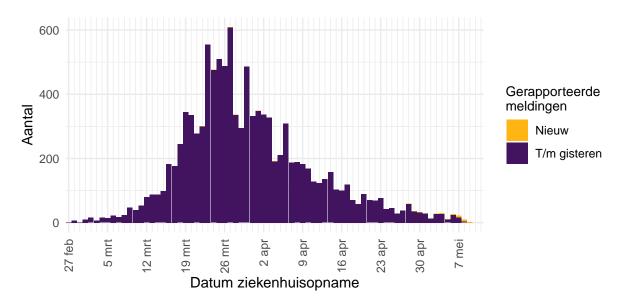

¹Het werkelijke aantal COVID-19 patiënten is hoger dan het aantal meldingen in de surveillance, omdat niet iedereen met mogelijke besmetting getest wordt. Het werkelijke aantal COVID-19 patiënten opgenomen in het ziekenhuis of overleden is hoger dan het aantal opgenomen of overleden patiënten gemeld in de surveillance, omdat de surveillance gebaseerd is op de informatie op het moment van melding. Aan het RIVM wordt niet gemeld wie hersteld is.

²Deze patiënten zijn niet allemaal in de afgelopen dag in het ziekenhuis opgenomen of overleden. Er kan een of meerdere dagen vertraging zijn tussen dag van ziekenhuisopname of overlijden en de dag dat dit gerapporteerd wordt.

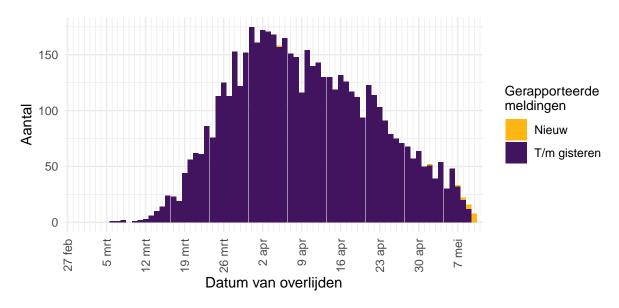
Figuur 2. Aantal bij de GGD'en gemelde in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten, naar datum van ziekenhuisopname

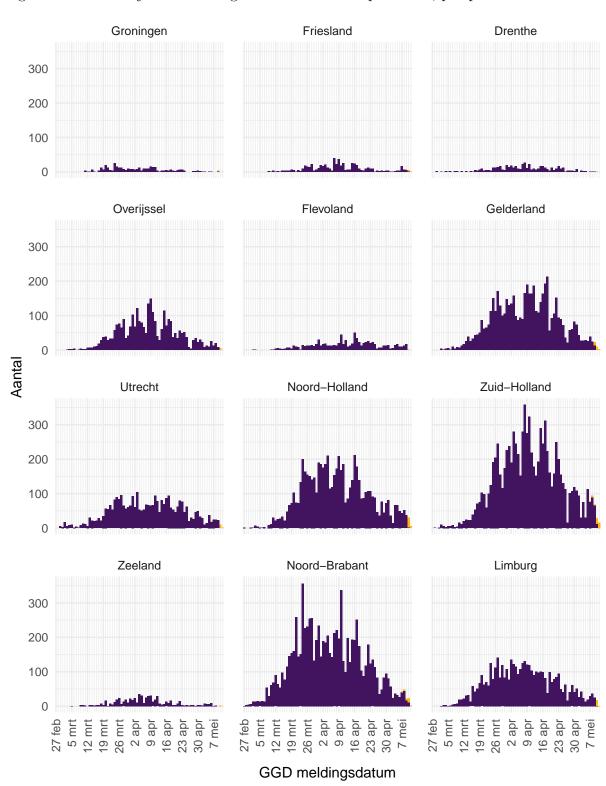
Meldingen aan het RIVM tot en met 10 mei 10:00 uur zijn weergegeven in paars. Meldingen van 10 mei 10:01 uur tot en met 11 mei 10:00 uur zijn weergegeven in geel. Van 5% van de in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten is de datum van ziekenhuisopname (nog) niet gemeld. Uit controles blijkt soms dat enkele meldingen niet kloppen, waardoor de aantallen meldingen van eerdere dagen aangepast kunnen zijn.

Figuur 3. Aantal bij de GGD'en gemelde overleden COVID-19 patiënten, naar datum van overlijden

Meldingen aan het RIVM tot en met 10 mei 10:00 uur zijn weergegeven in paars. Meldingen van 10 mei 10:01 uur tot en met 11 mei 10:00 uur zijn weergegeven in geel. Omdat niet alle overleden COVID-19 patiënten getest worden, zullen de werkelijke aantallen in Nederland hoger zijn dan de aantallen in deze rapportage. Van 8 overleden COVID-19 patiënten is de datum van overlijden (nog) niet gemeld. Uit controles blijkt soms dat enkele meldingen niet kloppen, waardoor de aantallen meldingen van eerdere dagen aangepast kunnen zijn.

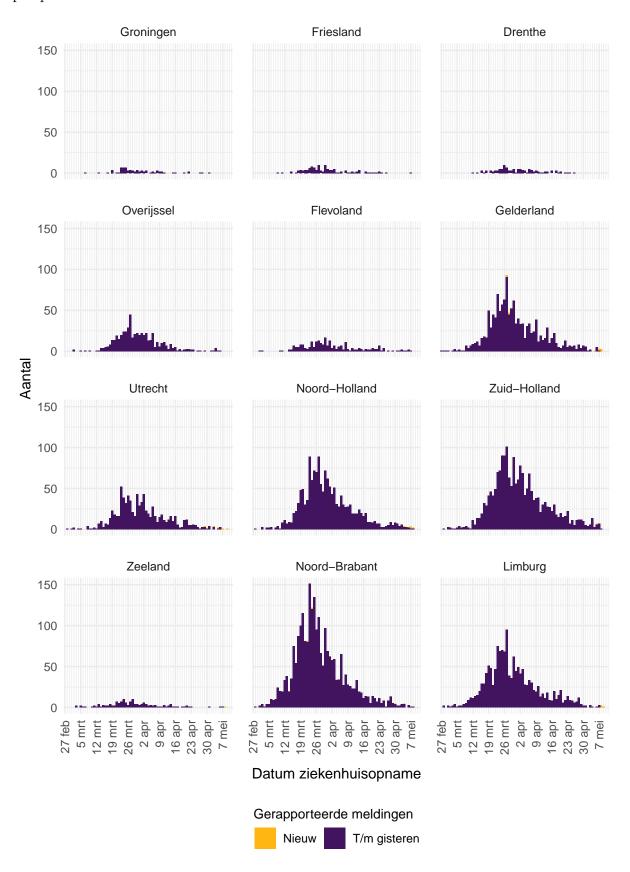
Figuur 4. Aantal bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten, per provincie

Nieuw

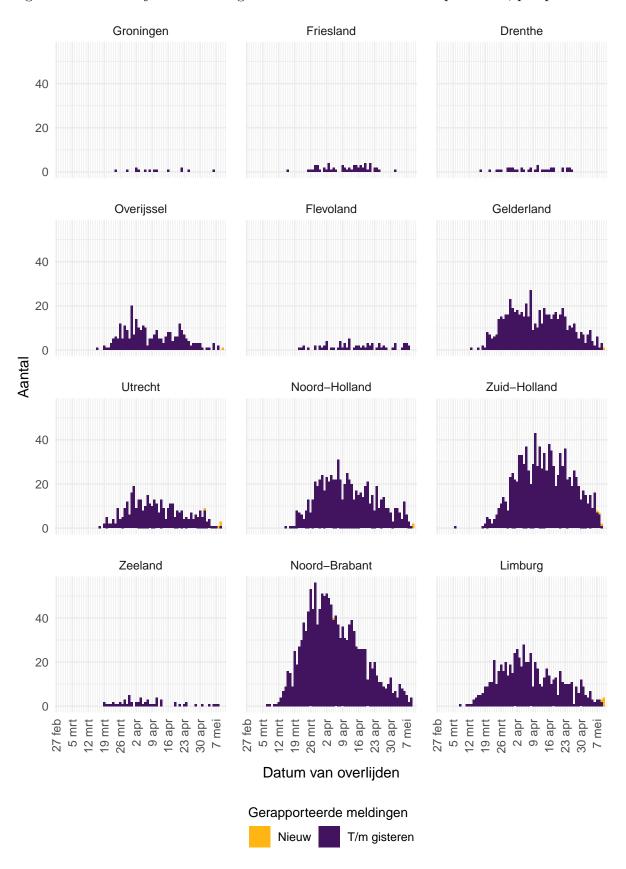
Gerapporteerde meldingen

T/m gisteren

Figuur 5. Aantal bij de GGD'en gemelde in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten, per provincie

Figuur 6. Aantal bij de GGD'en gemelde overleden COVID-19 patiënten, per provincie

Leeftijdsverdeling en man-vrouwverdeling

Tabel 2. Leeftijdsverdeling van bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten, van in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten en van overleden COVID-19 patiënten^{3,4}.

Leeftijdsgroep	Totaal gemeld	%	Ziekenhuisopname	%	Overleden	%
Totaal gemeld	42788		11343		5456	
0-4	78	0.2	43	0.4	0	0.0
5-9	19	0.0	2	0.0	0	0.0
10-14	53	0.1	7	0.1	0	0.0
15-19	430	1.0	29	0.3	1	0.0
20-24	1732	4.0	56	0.5	0	0.0
25-29	2130	5.0	105	0.9	3	0.1
30-34	1985	4.6	150	1.3	3	0.1
35-39	1739	4.1	185	1.6	7	0.1
40-44	1989	4.6	271	2.4	5	0.1
45-49	2883	6.7	557	4.9	20	0.4
50-54	3740	8.7	816	7.2	39	0.7
55-59	4143	9.7	1094	9.6	88	1.6
60-64	3390	7.9	1240	10.9	147	2.7
65-69	2228	5.2	1306	11.5	302	5.5
70-74	2784	6.5	1651	14.6	568	10.4
75-79	3195	7.5	1580	13.9	936	17.2
80-84	3620	8.5	1198	10.6	1152	21.1
85-89	3686	8.6	780	6.9	1213	22.2
90-94	2218	5.2	233	2.1	709	13.0
95+	741	1.7	40	0.4	263	4.8
Niet vermeld	5	0.0	0	0.0	0	0.0

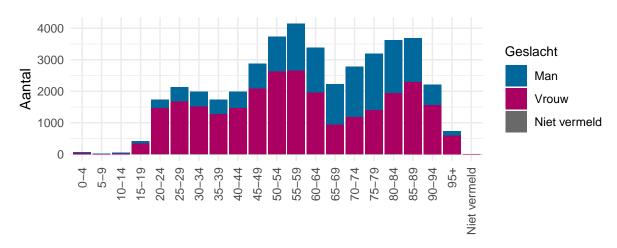
Tabel 3. Man-vrouwverdeling van bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten, van in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten en van overleden COVID-19 patiënten.

Geslacht	Totaal gemeld	%	Ziekenhuisopname	%	Overleden	%
Totaal gemeld	42788		11343		5456	
Man	15733	36.8	6936	61.1	3044	55.8
Vrouw	27000	63.1	4399	38.8	2412	44.2
Niet vermeld	55	0.1	8	0.1	0	0.0

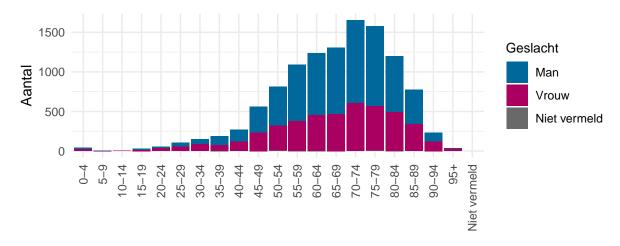
³Het werkelijke aantal COVID-19 patiënten is hoger dan het aantal meldingen in de surveillance, omdat niet iedereen met mogelijke besmetting getest wordt. Het werkelijke aantal COVID-19 patiënten opgenomen in het ziekenhuis of overleden is hoger dan het aantal opgenomen of overleden patiënten gemeld in de surveillance, omdat de surveillance gebaseerd is op de informatie op het moment van melding. Ziekenhuisopname na melding is niet altijd bekend. Aan het RIVM wordt niet gemeld wie hersteld is.

⁴De gemiddelde lagere leeftijd en groter aandeel vrouwen bij de totale meldingen vergeleken met de leeftijds- en geslachtsverdeling van patiënten die zijn opgenomen in het ziekenhuis en overleden is een weergave van het testbeleid. Momenteel worden voornamelijk personen met risico op een ernstig ziektebeloop en zorgmedewerkers op COVID-19 getest. Zorgmedewerkers zijn vaker vrouw en gemiddeld jonger dan overige COVID-19 patiënten.

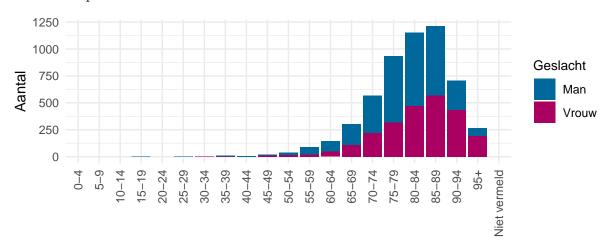
Figuur 7. Leeftijdsverdeling en man-vrouwverdeling van bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten

Figuur 8. Leeftijdsverdeling en man-vrouwverdeling van bij de GGD'en gemelde in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten

Figuur 9. Leeftijdsverdeling en man-vrouwverdeling van bij de GGD'en gemelde overleden COVID-19 patiënten

Onderliggende aandoeningen en/of zwangerschap bij overleden patiënten jonger dan 70 jaar

Tabel 4a. Aantal overleden COVID-19 patiënten jonger dan 70 jaar met onderliggende aandoeningen en/of zwangerschap⁵.

	Overleden	%
Totaal gemeld	615	
Onderliggende aandoening en/of zwangerschap	432	(70.2)
Geen onderliggende aandoening	62	(10.1)
Niet vermeld	121	(19.7)

Tabel 4b. Gerapporteerde onderliggende aandoeningen en/of zwangerschap van overleden COVID-19 patiënten jonger dan 70 jaar⁵. Per patiënt kunnen meerdere onderliggende aandoeningen gerapporteerd zijn. De percentages in Tabel 4b worden berekend vanuit het aantal overleden patiënten jonger dan 70 jaar voor wie tenminste één onderliggende aandoening is vermeld (Tabel 4a).

	Overleden	%
Zwangerschap	0	(0.0)
Cardio-vasculaire aandoeningen en hypertensie	189	(43.8)
Diabetes	115	(26.6)
Leveraandoening	16	(3.7)
Chronische neurologische of neuromusculaire aandoeningen	64	(14.8)
Immuundeficiëntie	8	(1.9)
Nieraandoening	38	(8.8)
Chronische longaandoeningen	105	(24.3)
Maligniteit	65	(15.0)
Overig	148	(34.3)

⁵Het werkelijke aantal overleden COVID-19 patiënten jonger dan 70 jaar is hoger dan het aantal overleden patiënten gemeld in de surveillance omdat niet alle personen met COVID-19 worden getest en de surveillance is gebaseerd op de informatie op het moment van melding.

Aantallen per provincie

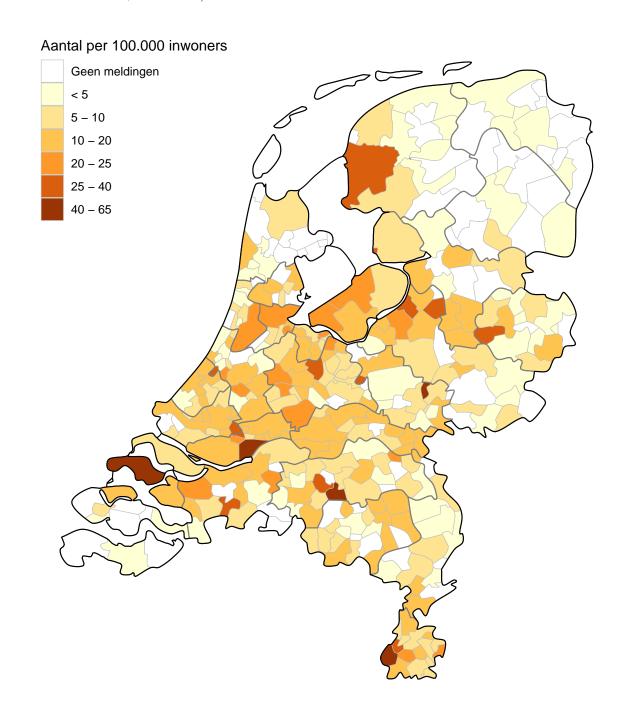
Tabel 5. Aantal bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten, in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten en overleden COVID-19 patiënten per provincie⁶.

Provincie	Totaal gemeld	%	Ziekenhuisopname	%	Overleden	%
Totaal gemeld	42788		11343		5456	
Groningen	351	0.8	76	0.7	14	0.3
Friesland	577	1.3	128	1.1	59	1.1
Drenthe	495	1.2	116	1.0	38	0.7
Overijssel	2864	6.7	548	4.8	286	5.2
Flevoland	834	1.9	263	2.3	71	1.3
Gelderland	5472	12.8	1395	12.3	631	11.6
Utrecht	3224	7.5	846	7.5	375	6.9
Noord-Holland	6286	14.7	1588	14.0	723	13.3
Zuid-Holland	8957	20.9	2008	17.7	1059	19.4
Zeeland	624	1.5	152	1.3	59	1.1
Noord-Brabant	8678	20.3	2695	23.8	1453	26.6
Limburg	4426	10.3	1528	13.5	688	12.6

⁶Het werkelijke aantal COVID-19 patiënten is hoger dan het aantal meldingen in de surveillance, omdat niet iedereen met mogelijke besmetting getest wordt. Het werkelijke aantal COVID-19 patiënten opgenomen in het ziekenhuis of overleden is hoger dan het aantal opgenomen of overleden patiënten gemeld in de surveillance, omdat de surveillance gebaseerd is op de informatie op het moment van melding. Ziekenhuisopname na melding is niet altijd bekend. Aan het RIVM wordt niet gemeld wie hersteld is.

Kaarten

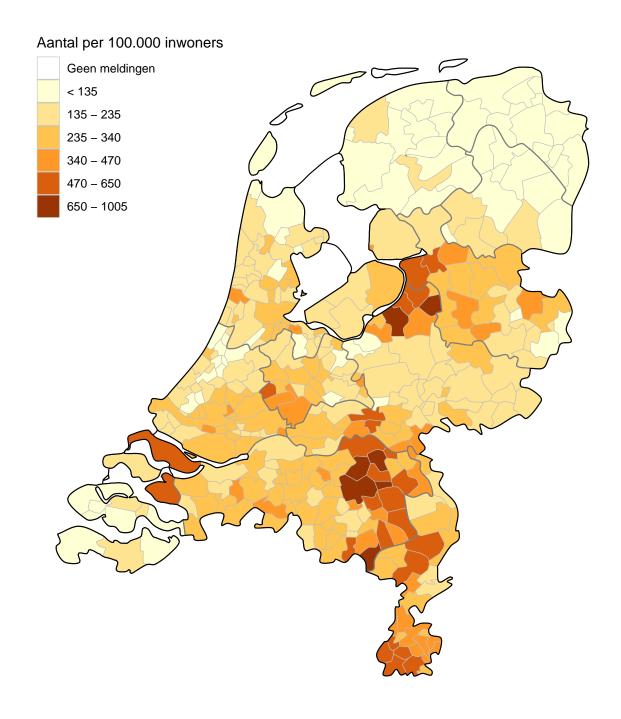
Figuur 10. Aantal bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente met GGD meldingsdatum vanaf 04 mei t/m 10 mei (gegevens bijgewerkt tot en met 11-05-2020, $10:00~\rm uur)^7$

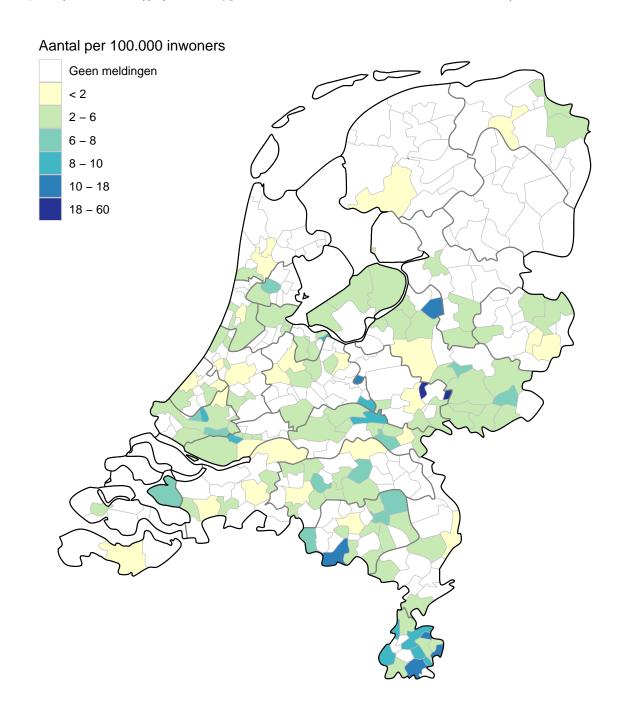
⁷Zwarte lijnen geven de grenzen van de GGD-regio's weer.

Figuur 11. Totaal aantal bij de GGD'en gemelde COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente

Gegevens bijgewerkt tot en met 11-05-2020, 10:00 uur. Iedere maandag wordt de kleurindeling van de kaart aangepast zodat het contrast tussen gemeenten duidelijker weergegeven wordt.

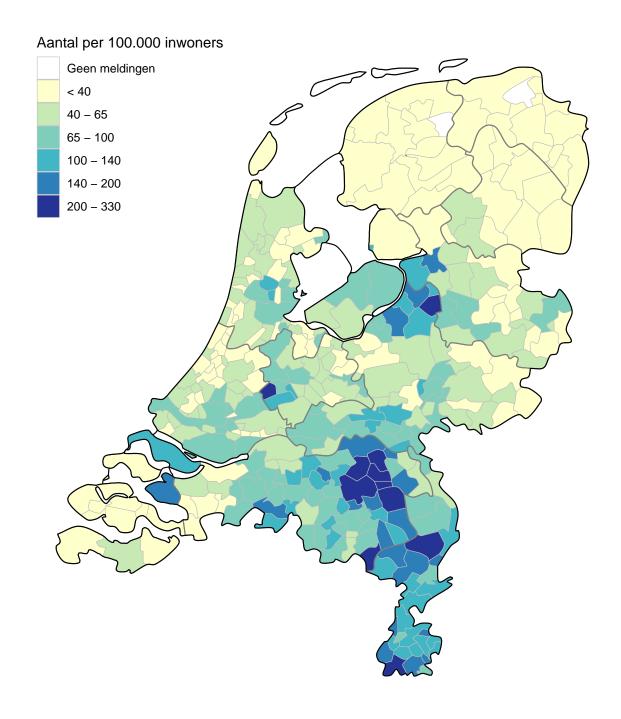
Figuur 12. Aantal bij de GGD'en gemelde in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente met datum van ziekenhuisopname vanaf 27 april t/m 10 mei (gegevens bijgewerkt tot en met 11-05-2020, 10:00 uur)⁸

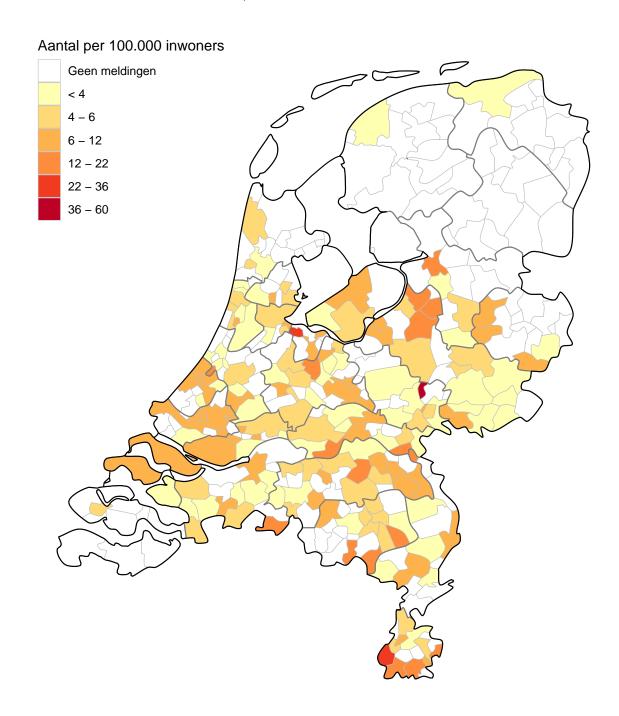
⁸Zwarte lijnen geven de grenzen van de GGD-regio's weer.

Figuur 13. Totaal aantal bij de GGD'en gemelde in het ziekenhuis opgenomen COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente

Gegevens bijgewerkt tot en met 11-05-2020, 10:00 uur. Iedere maandag wordt de kleurindeling van de kaart aangepast zodat het contrast tussen gemeenten duidelijker weergegeven wordt.

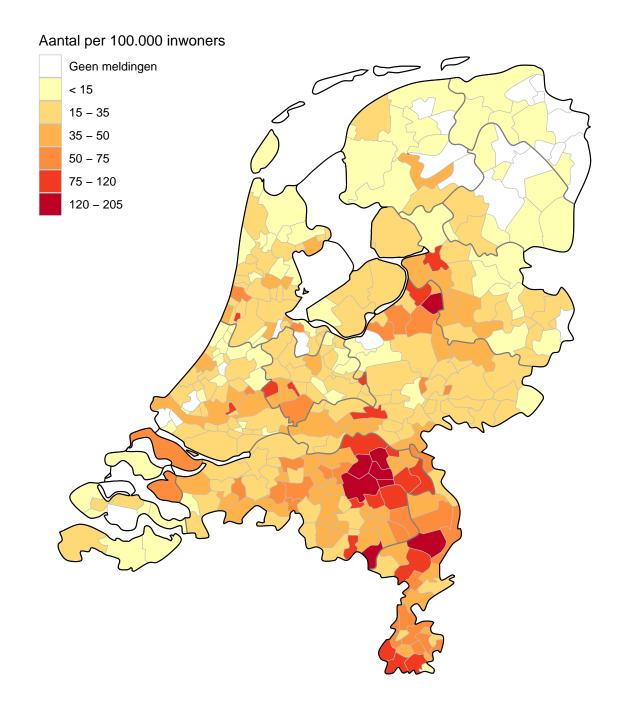
Figuur 14. Aantal bij de GGD'en gemelde overleden COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente met overlijdensdatum vanaf 27 april t/m 10 mei (gegevens bijgewerkt tot en met 11-05-2020, 10:00 uur)⁹

⁹Zwarte lijnen geven de grenzen van de GGD-regio's weer.

Figuur 15. Totaal aantal bij de GGD'en gemelde overleden COVID-19 patiënten per 100.000 inwoners per gemeente

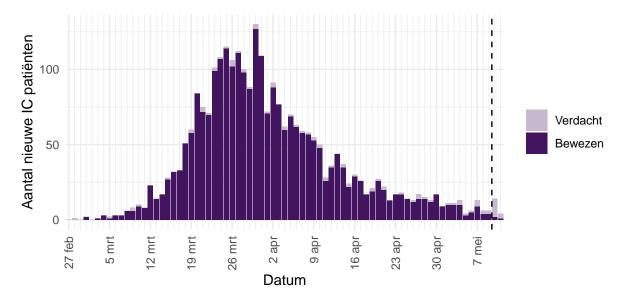
Gegevens bijgewerkt tot en met 11-05-2020, 10:00 uur. Iedere maandag wordt de kleurindeling van de kaart aangepast zodat het contrast tussen gemeenten duidelijker weergegeven wordt.

COVID-19 opnames op de intensive care

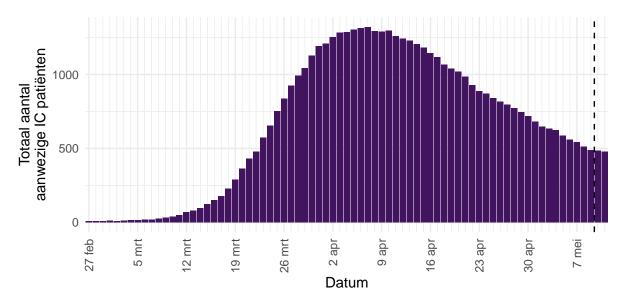
Figuur 16. Aantal nieuwe bewezen COVID-19 patiënten per dag op de Nederlandse intensive care afdelingen

Wegens drukte op de IC is er mogelijk een vertraging van 2 a 3 dagen in de data-aanlevering. Gegevens rechts van de stippellijn worden momenteel nog aangevuld door de IC's.

Figuur 17. Totaal aantal bewezen COVID-19 patiënten opgenomen op Nederlandse intensive care afdelingen, per dag

Wegens drukte op de IC is er mogelijk een vertraging van 2 a 3 dagen in de data-aanlevering. Gegevens rechts van de stippellijn worden momenteel nog aangevuld door de IC's.

Bron: Nationale Intensive Care Evaluatie – NICE. Gegevens bijgewerkt op 11-05-2020, 10:39 uur Voor uitgebreider en nog actuelere informatie zie Stichting NICE

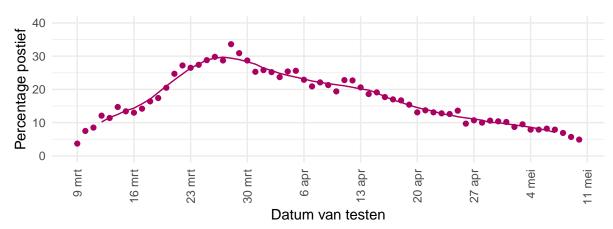
Virologische dagstaten

Om zicht te houden op het aantal geteste personen en het aantal positief geteste personen op het SARS-CoV-2 virus in Nederland, is alle laboratoria in Nederland die diagnostiek voor SARS-CoV-2 uitvoeren gevraagd om vanaf 9 maart deze data dagelijks te melden. De laboratoria rapporteren op werkdagen vóór 10 uur over de voorgaande dag. De gegevens van de huidige week zijn nog niet compleet en worden per dag weergegeven. Het aantal personen met een positieve uitslag wijkt af van het aantal patiënten gemeld door GGD'en omdat sommige personen mogelijk vaker getest worden.

								. 10
Tabel 6. Virologische	.1	N / L 1 1 1 1	/	10				1 10
Lanel b. Virologische	Cacciaai	-Widingon i	- / m	$111 m_{\odot}$	1 711n	Camphapaanaa	$n_{\Delta r}$	WOOK
Tabel 0. VIIOIOEISCIE	uagotaat.	Micialize in	J / 111		1 21111	samenge voced	DOL	wccr.

Datum van - tot	Labs	Geteste pers.	Pos. uitslag	% Pos.
2020-03-09 - 2020-03-15	30	17080	1529	9.0
2020-03-16 - 2020-03-22	35	21338	3953	18.5
2020-03-23 - 2020-03-29	37	24745	7232	29.2
2020-03-30 - 2020-04-05	40	29098	7424	25.5
2020-04-06 - 2020-04-12	41	38960	8391	21.5
2020-04-13 - 2020-04-19	42	40102	7140	17.8
2020-04-20 - 2020-04-26	43	38395	4947	12.9
2020-04-27 - 2020-05-03	43	28814	2900	10.1
2020-05-04 - 2020-05-10	45	26624	1935	7.3

Figuur 18. Percentage van personen dat getest is op SARS-CoV-2, met een positieve testuitslag, gemeld door de virologische laboratoria^{11,12}.

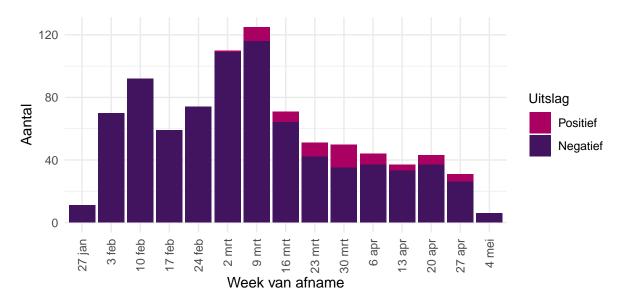
Deze gegevens worden iedere maandag t/m vrijdag bijgewerkt, behalve op feestdagen.

 ¹⁰Labs = Aantal rapporterende laboratoria, Geteste pers. = Aantal geteste personen, Pos. uitslag =
Aantal personen met een positieve laboratoriumuitslag, Percentage pos. = Percentage positieve uitslagen.
¹¹Gegevens van de huidige week zijn nog incompleet.

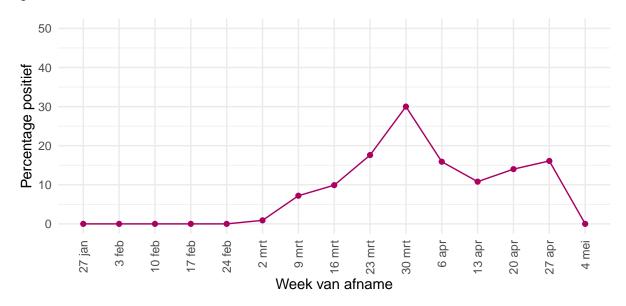
¹²De bolletjes geven het percentage per dag aan; de lijn een 7-daags lopend gemiddelde per dag.

Nivel/RIVM huisartsen peilstation surveillance

Figuur 19. Aantal personen met een acute respiratoire infectie dat getest is op SARS- $\text{CoV-}2^{13,14,15}$.

Figuur 20. Percentage patiënten met een acute respiratoire infectie dat positief getest is op SARS-CoV-2^{13,14,15}.

De Nivel grafieken worden iedere maandag t/m vrijdag bijgewerkt, behalve op feestdagen.

¹³Monsters zijn afgenomen bij een steekproef van de personen die de huisarts consulteren met griepachtige klachten of acute luchtweginfecties. De patiënten zijn bemonsterd in het kader van de respiratoire surveillance door de huisartsen van de Peilstations van Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn. De monsters worden op SARS-CoV-2 en andere virussen getest door het RIVM.

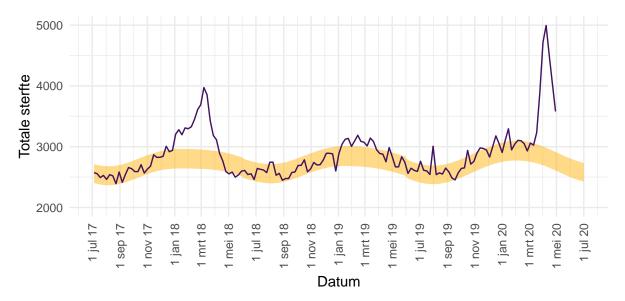
 $^{^{14}\}mathrm{Dit}$ zijn voorlopige getallen omdat er nog monsters onderweg kunnen zijn.

¹⁵Gegevens van de huidige week zijn nog incompleet.

Totale sterfte in Nederland tot en met 29 april 2020

Sinds de grieppandemie van 2009 gebruikt het RIVM gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) om het totaal aantal overleden mensen wekelijks te bewaken. Hierdoor wordt de impact van koude- of hittegolven, uitbraken en epidemieën op sterfte in beeld gebracht. Niet bij alle mensen die overlijden aan COVID-19 is een laboratoriumtest gedaan, waardoor ze niet in de COVID-19 meldingsgegevens worden opgenomen. De totale sterfte in 2020 die in beeld gebracht wordt door deze grafiek geeft mogelijk een completer beeld van sterfte door COVID-19.

Figuur 21. Totale sterfte in Nederland. Binnen 2 weken zijn circa 97% van alle sterfgevallen bekend bij het CBS. De waargenomen sterfte wordt vergeleken met het aantal overlijdens dat wordt verwacht op basis van voorgaande jaren. Het gele lint in de grafiek toont de sterfte die op dat moment in het jaar wordt verwacht.

Deze grafiek wordt iedere vrijdag in deze rapportage bijgewerkt. Voor gedetailleerde informatie zie: RIVM - Monitoring Sterftecijfers en CBS. Zie EuroMOMO voor een Europees overzicht.